

Interview

Doorwaadbare zones.

Dēmos sprak met Filip De Rynck

Bart Rogé

Een vluchtige blik op onze representatieve democratie maakt ons somber. Politieke partijen lijken vooral vehikels voor verkiezingen, burgers vooral een target group voor welgemikte campagneretoriek. Maar democratie is dynamischer dan we doorgaans durven denken, stelt Filip De Rynck. De context maakt de burger, en die context verandert. Vooral waar matters of fact ook matters of concern worden, vinden burgers elkaar en weten ze te wegen op de overheid. De manier waarop ze dat vandaag doen heeft implicaties voor politici en overheden, maar ook voor middenveldorganisaties. Ook los van besparingen en efficiëntie-oefeningen veranderen de relaties in de traditionele driehoek overheid-middenveld-burger.

Demos: In 'De nieuwe democratie. Naar andere vormen van politiek' typeert Willem Schinkel Europa als: "Een dode cultuur die vastzit in conservatief-regressieve neigingen, een buitenluchtmuseum waarnaar anderen nog graag op vakantie gaan, maar waar geen wereldhistorische levensenergie meer te vinden is." Het beeld dat hij schetst is dat van een angstig en in zichzelf gekeerd continent dat zijn eigenwaarde ontleent aan een opgepoetst verleden dat nooit heeft bestaan, en waarin het politieke debat is vermorzeld door wat hij 'de boekhoudersdemocratie' noemt. Niet bepaald om vrolijk van te worden. Deelt u die 'blues van het Avondland' als het over onze democratie gaat?

De Rynck: Ik vind het moeilijk om dergelijke grote macrobeschouwingen met de juiste

insteek te benaderen. Complexe maatschappelijke ontwikkelingen laten zich niet vatten in simpele schema's. De sombere sfeer van het 'avondland' vindt wel bijklank in bepaalde kringen en inderdaad: er valt wel wat te zeggen over het politieke debat van vandaag. Het is onmiskenbaar dat burgers nog maar weinig vertrouwen hebben in de representatieve democratie zoals we die nu kennen. In vergelijking met vijftig jaar geleden hebben politici vandaag geen duidelijk afgelijnde achterban meer. Dat zorgt voor meer afstand tussen burger en politiek. Want wie vertegenwoordigen ze vandaag nog? Maar je kan evengoed een meer positieve beschouwing maken. Ik denk bijvoorbeeld aan Benjamin Barber's nieuwste boek 'If Mayors Ruled the World' (2013). Dat is een meer voluntaristisch verhaal van nieuwe dynamieken, van een andere schaal – die van de stad – waarbinnen nieuwe, eigentijdse vormen van democratie worden ontwikkeld. Een juistere, of toch meer genuanceerde analyse, ligt misschien ergens tussen die van Schinkel en Barber. Die kan je bijvoorbeeld vinden in John Keane's 'The Life and Death of Democracy' (2009).

Monitory democracy

De Rynck: Keane maakt een nuchtere analyse: onze representatieve democratie is in een bepaald tijdsegment tot stand gekomen, heeft zich decennialang volgens eenzelfde model ontwikkeld, en dat model is nu stilletjes aan versleten. Hij ziet nieuwe democratische vormen en praktijken ontstaan. Die benoemt hij met de term '*monitory democracy*'. Burgers maar ook politici verliezen greep op hoe beslissingen genomen worden en gaan zich daarom anders organiseren. Naast 'traditionele' politieke partijen ziet hij spontane netwerken ontstaan die rond bepaalde topics een draagvlak bouwen en zo weten te wegen op beslissingen. Hoe dat precies werkt, weet Keane eigenlijk ook niet. Maar toen de representatieve democratie tweehonderd jaar geleden tot stand kwam,

---

Politieke partijen zijn in de eerste plaats een participatief fenomeen.

---

wisten we dat ook niet, dus: *so what?* Die evolutie naar een '*monitory democracy*' is noch positief, noch negatief. Het is eerder een nuchtere vaststelling, en we weten nog niet hoe het zal uitdraaien.

Demos: Democratie is vandaag veel minder een *done deal*!

De Rynck: Ongetwijfeld. En dat gaat niet alleen op voor burgers. In de analyse moeten we ook iets durven te zeggen over de politieke partijen. In het publieke debat, maar ook door wetenschappers, wordt dat te weinig aangehaald. Het vertrouwen van burgers in de politiek ligt vandaag ergens juist boven de twintig procent. Het vertrouwen in politieke partijen zit daar zelfs onder. Dat is een probleem. Politieke partijen, met hun lokale afdelingen, zijn in de eerste plaats een participatief fenomeen. Het is tekenend dat we dit vergeten lijken te zijn. In politieke partijen verenigen mensen zich rond een aantal idealen om zo impact te hebben op ontwikkelingen in hun stad of dorp. Zo geven ze ook mee vorm aan het maatschappelijk debat. Dat participatieve element geeft de representatieve democratie structuur, een zekere retoriek en vooral symbolisch kapitaal. Maar die verenigingscomponent van het politieke landschap is ondergesneeuwd geraakt. Vandaag zijn politieke partijen vooral verworpen tot vehikels die verkiezingscampagnes moeten dragen. Ondertussen is het socio-culturele weefsel verder ontzuild en zijn er tal van nieuwsoortige verenigingen en bewegingen ontstaan waarin de link met bepaalde politieke strekkingen sowieso minder uitgesproken is. Hoe politieke partijen zich daartoe verhouden is vandaag de centrale uitdaging, want zonder die participatieve component verliezen politieke partijen inbedding in het maatschappelijk leven.

Dēmos: Is dit niet eerder een uitdaging voor politici dan voor politieke partijen?

De Rynck: De representatieve democratie moet zich opnieuw verbinden met meer participatieve vormen van democratie. Hoe dat moet gebeuren, is de hamvraag. De representatieve democratie biedt structuur en procedures waarbinnen zeer uiteenlopende belangengroepen kunnen ageren, ook nieuwsoortige bewegingen zoals Ringland of stRaten-generaal. Die kanalen zijn er en zorgen voor stabiliteit. Theoretisch gezien zijn politici dan de verbindende schakel tussen die participatieve bewegingen en de meer formele structuren van onze representatieve democratie. Politici kunnen relevante dingen oppikken en opschalen om zo te vermijden dat overheden louter op zichzelf werken. Maar daar zit vandaag een probleem. De groep van de representa-

tieve democratie – de beroepspolitici, zeg maar – wordt alsmear kleiner en hun agenda alsmear beperkter. In de literatuur, zoals bij Barber, merk je een beweging die zich uitspreekt voor een sterker lokaal politiek leiderschap. Het accent verschuift dan van de politieke partij met haar ‘traditionele’ achterban naar individueel politiek leiderschap. Dat zien we ook in Vlaanderen: denk aan Patrick Janssens in Antwerpen of Bart Somers in Mechelen. Zij refereren steeds minder aan hun ‘traditionele’ partijpolitieke achterban. Dat is een intrigerende beweging. Maar er blijft een relatief grote groep bestaan die zich engageert in politieke partijen, en die kan je niet zomaar wegzetten. Vandaar het dilemma. Er is meer dan ooit nood aan sterk lokaal politiek leiderschap, maar dat zit ingebed in een representatief systeem dat in snel tempo legitimiteit en vertrouwen verliest.

Een groot deel van dat middenveld is vandaag verworpen tot een soort *arm's-length government*.

Dēmos: In diezelfde termen wordt vandaag ook nagedacht over het politiseren van het middenveld. Dat middenveld wil opnieuw meer kunnen wegen op het maatschappelijke debat, onafhankelijker zijn, kunnen mobiliseren... Men is er, net als de politici, op zoek naar nieuwe verbindingen.

De Rynck: Ik ben nogal kritisch in mijn analyse van de verhoudingen tussen overheid en middenveld. Ik praat nu even in algemene schema's, goed wetende dat het middenveld op zich al zeer divers is. Evoluties binnen zowel het middenveld als de overheid hebben geleid tot de verhouding die er vandaag is. Het gaat dus niet op om naar de ene of de andere te wijzen. Een groot deel van dat middenveld is vandaag verworpen tot een soort *arm's-length government*. Ze zijn zo sterk verweven met en afhankelijk van de overheid dat ze hun autonomie hebben opgegeven. Ze zijn, op hun manier dan, uitvoerder van overheidsbeleid. Dat heeft er ook voor gezorgd dat het middenveld een groot stuk van haar mobiliserende kracht verloren heeft. Die *verstaatsing* heeft volgens mij alles te maken met de toegenomen professionalisering van zowel het middenveld als de overheid. Beide spreken vandaag dezelf-

de soort ambtelijke taal. Binnen overheden is die professionalisering doorgeslagen naar een soort beheersingsdrang. De instrumentalisering van het middenveld gaat er hand in hand met efficiëntie-denken, output-meting, kwaliteitscriteria... allerlei soorten rapportering die het gebruik van publieke middelen moeten verantwoorden. Dat is begrijpelijk. Maar het installeert – ongewild – een soort wantrouwen. Overheden voelden dat ook aan en willen dat ontkrachten. Nu zetten ze overal een 'co' voor: het gaat steeds vaker over coproductie, co-creatie...

Naar een intelligente overheid

Dēmos: Is het ontbreken van vertrouwen ook hier een bedreigende factor?

De Rynck: De voornaamste oorzaak is de toegenomen professionalisering. Het is niet evident om organisaties uit het middenveld te vragen om zich onafhankelijker van hun broodheer op te stellen. Net zoals het moeilijk is om van een overheid te verwachten dat ze afstand houdt. Maar beide zijn zeker aan de orde. We moeten op zoek naar een ander soort betrokkenheid. Maar dat is een moeilijke discussie. Eigenlijk zeg je dan 'minder

---

'Minder overheid' en 'meer verantwoordelijkheid bij de burger'. Dan kom je al snel in een ideologische stellingenoorlog.

---

foto's: © Rafanfreides2015. De Grote Parade

overheid' en 'meer verantwoordelijkheid bij de burger'. Dan kom je al snel in een ideologische stellingenoorlog waarin de ene kant pleit voor het afstoten van overheidstaken ten voordele van burgerinitiatief en de andere kant collectieve vormen van solidariteit niet wil inruilen voor allerhande micro-initiatieven. Terwijl het net zou moeten gaan over een nieuwe verhouding tussen beide.

Dēmos: Een ander soort betrokkenheid tussen overheid en middenveld? Hoe ziet die er dan uit?

De Rynck: Het publieke debat gaat heel vaak over de verhouding tussen overheid en markt. Terwijl je kan vaststellen dat – Elinor Ostrom parafraserend – *there is more than market and state*. We moeten met meer nuance over de relatie overheid-burger nadenken, zonder die laatste telkens te reduceren tot kiezer of consument. Overheden wordt steeds vaker geconfronteerd met autonome burgers die zich organiseren, met een nieuwsoortig,

autonomer middenveld. In omvang blijven die burgerinitiatieven dan nog beperkt, maar hun maatschappelijke impact is dat zeker niet. *Polycentric governance*, daar gaat het in feite over. De overheid moet de beweging maken van een accaparerende, *verstaatsende* naar een intelligente overheid. Maar dat is natuurlijk gemakkelijk gezegd. Dat vertaalt zich concreet naar de vaststelling dat er geen pasklare antwoorden meer zijn. Zowel de overheid als het middenveld zijn vertrouwd geraakt met werken in gestandaardiseerde sjablonen. Ze werken tenslotte in een gedeeld juridisch, bureaucratisch en democratisch kader. Maar die sjablonen passen minder en minder, dus vragen ze om aanpassing. Het wordt een verhaal van maatwerk. Net daarin ligt een grote uitdaging. Voor de wet is iedereen gelijk. Maar voor een overheid geldt dat niet. Een stadbestuur ontwikkelt passende strategieën op maat van een wijk, stadsdeel of bepaalde problematiek. Je kan gelijkheid alleen maar bewerkstelligen met ongelijke maatregelen. Tegelijk is de burger

foto: © Daniël De Rudder

mondiger geworden. Die zegt: 'Waarom zij wel en ik niet?' Er zijn dus geen pasklare kaders meer waarin de overheid het middenveld of die burgerbewegingen kan inpassen. Die kaders krijgen eerder *en cours de route* vorm. Vandaar het pleidooi voor een intelligente overheid. Dat zal ook nodig zijn denk ik, om niet te vervallen in schema's waarbij overheden zich volledig terugtrekken en alle verantwoordelijkheid aan de burgers laten. En zeker rond thema's waarvoor er nog geen duidelijke verhouding tussen overheid en middenveld bestaat, kunnen burgerinitiatieven een belangrijke rol spelen.

Doorwaadbare ruimtes

Demos: Hoe kijk jij naar allerhande participatie- en inspraakinitiatieven die vanuit overheden worden opgezet? Vis-à-vis bijvoorbeeld de stedelijke adviesraden?

De Rynck: De klad die in de representatieve democratie zit, zit ook in die stedelijke adviesraden. Cultuur- en sportraden, bijvoorbeeld, vertegenwoordigen vandaag doorgaans de klassieke verenigingen en hun belangen. Terwijl je kan vaststellen dat er in elke stad heel wat nieuwe netwerken en groepen zijn die zich niet geroepen voelen om hun stem via dit soort platformen te laten gelden. Het dubbelzinnige is dat stadsbesturen dat goed beseffen, maar niet openlijk durven aan te kaarten. Het zou een interessant experiment zijn om die raden in een aantal steden af te schaffen en twee jaar lang alles gerust te laten om te onderzoeken wat er zou gebeuren. Ik ben ervan overtuigd dat er nieuwe vormen van overleg zouden ontstaan die waarschijnlijk beter aansluiten op de actuele noden. Want die netwerken zijn er zeker, en ze zijn vaak effectiever dan de adviesraden. Het zijn ook die netwerken en groepen die vandaag via allerhande participatie- en inspraakinitiatieven naar boven worden gehaald.

Demos: Ongetwijfeld. Maar dreigen die initiatieven niet te verzanden in een verza-

meling van NIMBY-groepjes? In momentopnames waar misschien wel andere, maar evengoed beperkte en meer particuliere belangen primeren?

Eigenlijk worden participatie- en inspraakinitiatieven te vaak voorgesteld alsof de overheid er lijnrecht tegenover de burgers staat. Dat klopt niet.

De Rynck: Dat is maar deels zo. Langzamerhand zijn overheden toch afgestapt van een eenzijdige top-downbenadering van hun participatie- en inspraakinitiatieven. Ik zie toch een professioneel veld ontstaan dat dit soort processen op een gedegen manier weet te begeleiden. Hun methodieken sluiten nu ook veel meer aan op die van het klassieke vormings- of sociaal-cultureel werk dan op die van communicatiestrategen. Stadsbesturen zien vandaag ook veel meer het belang en de relevantie van dit soort processen in. Maar het succes ervan ligt in de combinatie met sterk politiek en ambtelijk leiderschap. Vooral dat laatste wordt vaak over het hoofd gezien. Dan gaat het over buurt- en opbouwwerkers, maar ook over jeugd- en culturele organisaties... Zij opereren ergens in de grijze zone tussen burgers en stadsbestuur. In die rol zijn ze vaak de noodzakelijke brugbouwers. Eigenlijk worden participatie- en inspraakinitiatieven te vaak voorgesteld alsof de overheid er lijnrecht tegenover de burgers staat. Dat klopt niet. Er zijn heel veel werkbaar verbindingen tussen beide, op alle niveaus: zowel politiek, via stedelijke organisaties, ambtenaren, middenveld, verenigingen, bewonersgroepen... noem maar op. Net die verwevenheid maakt participatie- en inspraaktrajecten tot een succes. Externe factoren, bijvoorbeeld een groot bouwproject, zetten druk op het subtiele evenwicht tussen overheid en burgers. Daarom is het belangrijk dat er trajecten opgezet worden die via die verwevenheid werken aan een nieuw evenwicht.

Dēmos: Dat soort verwevenheid is zeker een feit. Maar je hoort steeds vaker dat – door toedoen van besparingen, instrumentalisering, professionalisering, noem maar op – die noodzakelijke verbindingen vooral vanuit een top-downbenadering vorm krijgen. Het *overheidsmanagement* primeert en verkleint de ruimte om dat nieuwe evenwicht te zoeken. Of toch, zo voelen heel wat organisaties het aan, als de boekhoudersdemocratie waarop Schinkel doelt.

Bij ons zijn er nog altijd heel wat doorwaadbare zones waarin dat subtiele evenwicht tot stand kan komen.

De Rynck: Er is inderdaad druk vanuit meer klassieke bureaucratieën. En doorgedreven management beperkt inderdaad die ruimte. Maar dat is niet altijd zo. Die verweving tussen overheid, middenveld en burger is in Vlaanderen sterk ingebed in onze systemen, zeker als je het vergelijkt met meer Angelsaksische landen. De analyses die op Nederland of Engeland gebaseerd zijn – zoals die van Schinkel – kan je dus niet zomaar overplaatsen. Bij ons zijn er nog altijd heel wat doorwaadbare zones waarin dat subtiele evenwicht tot stand kan komen. Die zones heb je op alle niveaus. In bepaalde situaties zijn het niet de politici, maar bijvoorbeeld ambtenaren uit het middenkader die de reële verhouding tussen particuliere of middenveldinitiatieven en de overheid mediëren. Zo kan je in elke stad convenanten vinden die op het eerste gezicht vrij dwingend lijken, maar in feite niets anders zijn dan een formalisering van de reële situatie. Andere convenanten worden dan weer volledig opgesteld door middenveldorganisaties zelf. Dit illustreert dat ‘de overheid’ geen monolithisch blok is, maar eerder een complexe machine die door mensen met zeer uiteenlopende stijlen en meningen bediend wordt. Vandaar ook die ‘doorwaadbaarheid’. In analyses valt dit soort nuances vaak weg. Maar het valt niet te ontkennen

---

Participatie gaat ook over oppositie en alternatieven voorstellen voor gebetonneerd overheidsbeleid.

---

dat er vandaag veel druk komt te staan op die complexe machinerie om alles efficiënter, goedkoper en meer rendabel te organiseren. Overheden verdedigen logischerwijs bepaalde belangen, maar evengoed gestold beleid dat in routines vastzit. Middenveld en burgerinitiatieven kunnen die routines openbreken. Participatie gaat dus ook over oppositie en alternatieven voorstellen voor gebetonneerd overheidsbeleid. Het gaat telkens om actie en tegenactie, om beweging en mobilisatie en niet – alleen – om mooie processen van georganiseerd overleg.

Decentralisatie?

Dēmos: Die ‘doorwaadbaarheid’ is misschien het meest tastbaar op lokaal niveau. Hoe kijk jij naar een doorgedreven decentralisatie? Vlaamse middelen voor cultuur, jeugdwerk en sport komen in het Gemeentefonds terecht. Veel spelers staan daar nogal sceptisch tegenover. Ze voelen zich meer geruggesteund door Vlaams beleid dan door een lokale overheid. Tegelijk denken lokale besturen, maar ook organisaties na over een nieuwe schaal. Niet alleen qua bereik, maar ook in het samenbrengen van kleinere spelers in een grotere constellatie.

foto: © Daniël De Rudder

Grootschaligheid in management kan net meer ruimte creëren voor kleinschalig experiment en innovatie op de werkvloer.

De Rynck: In Vlaanderen spreken over schaalvergroting is soms een beetje lachwekkend. Maar goed. In bepaalde sectoren – onderwijs, gezondheid, welzijn... – lopen inderdaad schaalvergrotingsprocessen. De redenen daarvoor zijn – denk ik – vaak legitiem en hebben te maken met financiële druk. Maar nogmaals, wat wij in Vlaanderen groot noemen, is dat elders niet. Om het voorbeeld van de bibliotheken te geven: in Vlaanderen zijn er 308 vestigingen, elk met hun eigen bestuur. Dat is ongeveer hetzelfde aantal als in New York, maar daar worden ze allemaal centraal aangestuurd. Analyse moet uitmaken of dat dan beter loopt, maar het plaatst de dingen toch wat in perspectief. We zijn het in Vlaanderen zo gewend geraakt om op een bepaalde schaal te denken, dat we alles wat daarvan afwijkt als ‘grootschalig’ – en dat vooral pejoratief – gaan benoemen. We moeten daarin toch de nuance blijven zoeken. Het herdenken van schaal mag niet louter vertrekken vanuit een kostenreductie-gedachte of een efficiëntie-streven. Die tendens is er wel en wordt door de overheid gestimuleerd. Dat komt in het publieke debat het vaakst naar voren. Organisaties – zeker de kleinere – zien de besparing komen,

ervaren de druk om zich anders te gaan organiseren en zien dat in eerste instantie als een bedreiging voor hun specifieke manier van werken. Maar dat is niet noodzakelijk zo. Grootschaligheid in management kan bijvoorbeeld net meer ruimte creëren voor kleinschalig experiment en innovatie op de werkvloer. Neem nu onze culturele centra, maar evengoed onze sportcentra. Allemaal infrastructuur waarvan ik durf te stellen dat die suboptimaal gebruikt wordt. Zeker op het vlak van beheer loont het om te durven denken in grotere structuren. Men kan zich misschien afvragen of dergelijke schaalvergroting niet voorafgaat aan praktijkinnovatie.

Demos: Een redenering die soms naar boven komt is dat meer lokale autonomie het veld in beweging moeten brengen, weg van de status quo.

De Rynck: Er is een brede consensus in de literatuur dat innovatie gebaat is bij decentralisatie. Je kan dat ook historisch aantonen. Alle nieuwe vormen van jeugdwerk, cultuur, sport, zorg... zijn ontstaan op het lokale niveau. Die ontstaan door mensen die het anders zijn gaan doen, niet door regelgeving. Een sterk lokaal niveau is dus hypernoodzakelijk om die innovatie mogelijk te maken. Met die vaststelling zitten we nu met een heel moeilijke discussie. Een discussie die leeft zowel bij lokale besturen als binnen het middenveld en – vooral bij die laatste – eigenlijk zeer dubbelzinnig is. Aan de ene kant hoor je daar een pleidooi voor het kleinschalige, het innovatieve, het gedecentraliseerde, en aan de andere kant houden ze vast aan een sterke centralisatie waardoor de belangen van een bepaalde ‘sector’ beter vertegenwoordigd kunnen worden. De houding van sommige sector-actoren – steunpunten, belangenbehartigers... – in die discussie is eigenaardig. Die centralisatie hebben ze zelf mee in de hand gewerkt. Het is gemakkelijker om één regering te overtuigen dan al die lokale entiteiten. Maar de noodzaak om

de dingen anders te gaan doen is ook voor hen pertinent. Om bij de bibliotheken te blijven: verdedig je hun rol of belangen best op Vlaams of lokaal niveau, of op een niveau ergens daartussen? Dat is een fundamentele discussie.

Er gaan dus antwoorden moeten komen op enkele lastige vragen.

Ambetante vragen

De Rynck: Ik ben een sterke *believer* in decentralisatie. Een sterke decentralisatie – in die zin benader ik ook de integratie van de sectorale fondsen in het Gemeentefonds – kijk ik meer ontspannen tegemoet dan heel wat sector-actoren. Met alle respect, maar het gaat hier om kleingeld. Kijk je bijvoorbeeld naar sport en cultuur, daar wordt tachtig procent van het budget vanuit lokale besturen gefinancierd. Vanuit de Vlaamse overheid wordt er nu bespaard op die resterende twintig procent. Maar men heeft ook geen garanties dat er niet bespaard zal worden door lokale overheden. Ook niet als die middelen geoormerkt blijven voor bepaalde voorzieningen of functies. Ik denk dus niet dat lokale besturen massaal hun bibliotheken zullen sluiten. Besparen zullen ze wél moeten doen. Er gaan dus antwoorden moeten komen op enkele lastige vragen. Welk soort bibliotheken willen we op welke locatie? Hoe werken die met elkaar samen? Hoe worden ze beheerd? Dat soort vragen is stilaan in elke sector aan de orde.

Dēmos: De decentralisatie roept nieuwe vragen op en zal ontegensprekelijk vernieuwing teweegbrengen. Laten we de besparingen even voor wat ze zijn. Welke tendensen spelen er nog?

De Rynck: Wat zeker ook speelt – en dat is ook een vonk voor innovatie – is dat steeds meer mensen vaststellen dat de schotten tus-

sen sectoren, met elk hun soort infrastructuur, functies en organisaties, niet altijd meer verantwoord zijn. De oefening om wat in sectoren gebeurt meer horizontaal te benaderen en om dingen uit verschillende sectoren meer met elkaar te gaan verbinden, wordt nu pas echt opgestart. Dat zie je bijvoorbeeld duidelijk in denkoefeningen rond gedeeld ruimtegebruik en in de ontwikkeling van meer polyvalente infrastructuur, die door verschillende actoren – burger, middenveld, overheid – ingevuld kan worden. Op die manier ontstaan ook nieuwe, misschien meer eigentijdse, functies. Als we binnen tien jaar op dit soort ontwikkelingen terugkijken, zal misschien blijken dat dit tot de grote vernieuwing heeft geleid die we nodig hadden. Maar het kan – op het vlak van ideologische stellingnames – evengoed ook de andere kant uitgaan. De overheid kan zich verregaand terugtrekken, zowel op financiële gronden als onder het voorwendsel van een grotere burgerparticipatie. Wat vandaag in Griekeland gebeurt – een overheid die zich volledig terugtrekt – is vandaag in Vlaanderen niet aan de orde. Maar als gemeenten – tegen wil en dank – zonder middelen vallen, kan het wel die richting uitgaan.

foto: © Julia M. Free

FILIP DE RYNCK / OVER DE INTERVIEWEE

Filip De Rynck is coauteur van o.a. het witboek 'De eeuw van de stad', is hoogleraar Bestuurskunde verbonden aan de UGent en is voorzitter van de Vlaamse Vereniging voor Beter Bestuur.